

Odnos ekstrinzične i intrinzične motivacije za čitanje knjiga, vremena provedenog u čitanju i školskog uspjeha učenika viših razreda osnovne škole

Odgoj danas za sutra:

Premošćivanje jaza između učionice i realnosti

3. međunarodna znanstvena i umjetnička konferencija
Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Suvremene
teme u odgoju i obrazovanju – STOO4 u suradnji s
Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti

Helena Obučina¹, Majda Rijavec²

¹Logopedsko-rehabilitacijski Centar Blaži, Hrvatska

²Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

helena@blazi.hr

**Sekcija - Odgoj i obrazovanje za
osobni i profesionalni razvoj**

Broj rada:11

**Kategorija članka: Izvorni
znanstveni rad**

Sažetak

Uz čitanje knjiga vezuje se pojam dubinskog čitanja koje je povezano s akademskim postignućem učenika. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati odnos između intrinzične i ekstrinzične motivacije za čitanje knjiga, vremena provedenog u njihovom čitanju i školskog uspjeha učenika osnovne škole. Također su ispitane rodne i dobne razlike u motivaciji i vremenu provedenom u čitanju. U istraživanju je sudjelovalo 156 učenika od petog do osmog razreda. Za mjerenje intrinzične i ekstrinzične motivacije primijenjen je Upitnik motivacije za čitanje (*Reading Motivation Questionnaire*, Schiefele i Schaffner, 2016) koji mjeri znatiželju i uključenost kao faktore intrinzične, a natjecanje, ocjene i socijalno priznanje kao faktore ekstrinzične motivacije. Prikupljeni su i podaci o prosječnom tjednom vremenu provedenom u čitanju knjiga tijekom školske godine i praznika, te ocjenama iz hrvatskog jezika, matematike i općem školskom uspjehu. Rezultati su pokazali da djevojčice više od dječaka čitaju knjige zbog uključenosti u čitanje i boljih ocjena, te više vremena provode u njihovom čitanju. Mlađi učenici postižu više rezultate na svim faktorima i intrinzične i ekstrinzične motivacije od starijih, te više vremena provode u čitanju knjiga tijekom školske godine, ali ne i za vrijeme praznika. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza pokazali su da je intrinzični faktor uključenosti u čitanje jedini značajni prediktor vremena provedenog u čitanju knjiga za vrijeme praznika, a socijalno priznanje kao ekstrinzični faktor jedini značajan negativan prediktor vremena provedenog u čitanju knjiga tijekom školske godine. Najbolji uspjeh imali su učenici koji su čitali na dnevnoj i tjednoj bazi i to u ocjeni iz hrvatskog jezika. Istraživanje ukazuje na važnost poticanja intrinzične motivacije za čitanje knjiga.

Ključne riječi:

dubinsko čitanje; površinsko čitanje; slobodno vrijeme

Uvod

Važnost čitalačkih vještina

Temeljne akademske vještine koje su preduvjeti uspjeha u školi, a kojima učenici ovladavaju u sustavu osnovnoškolskog obrazovanja su vještine čitanja i pisanja. Čitanje kao interaktivan proces podrazumijeva međusobno sjedinjenje znanja, činjenica, iskustava i spoznaja na razini autora i čitatelja te omogućuje razvoj kognitivnih, socijalnih i emocionalnih vještina (Stanić i Jelača, 2007). U literaturi se razlikuju dvije vrste čitanja - dubinsko i površinsko čitanje, često u kontekstu formata u kojima je čitalački sadržaj prezentiran pa se tako uz čitanje knjiga, tj. književnih tekstova u tiskanoj formi, vezuje pojam dubinskog čitanja (Wolf, 2018). Svrha dubinskog čitanja je dugoročno upamćivanje sadržaja i izgradnja značenja povezivanjem činjenica, ideja i koncepata s prethodnim znanjem. Čitanjem knjiga proširuje se i produbljuje vokabular, automatizira radno pamćenje, produbljuje razumijevanje, znanje i osjećaji o svijetu, propituju se i posljedično oblikuju ili potvrđuju već postojeća mišljenja i osjećaji, vježba se dulje zadržavanje pozornosti i trenira empatija (Kovač, 2021). Imajući na umu značenje i važnost dubinskog čitanja u akademskom, ali i osobnom razvoju pojedinca, ovo istraživanje je usmjereno na motivaciju za čitanje knjiga koje su još uvijek sveprisutan i aktualan tiskani mediji u suvremenom društvu digitalizacije i moderne tehnologije. Uz čitanje se veže i pojam čitalačke pismenosti (Peti-Stantić, 2019) koju *Međunarodno istraživanje razvoja čitalačke pismenosti* definira kao sposobnost razumijevanja i upotrebe pisanih jezičnih formi zadanih od strane društva ili vrednovanih od strane pojedinca (PIRLS, *Progress in International Reading Literacy Study*, 2021). Ovo je jedna od najvažnijih kompetencija koju učenici stječu u prvim godinama svog obrazovanja, a temelj je svladavanja nastavnog gradiva svih školskih predmeta te omogućuje osobni rast, razvoj i razonodu osposobljavajući djecu za sudjelovanje u širem društvenom životu. Čitalačka pismenost pokazala se kao bolji prediktor gospodarskog rasta od obrazovnog postignuća neke zemlje (OECD, 2010), a povezana je sa sklonošću prema cjeloživotnom učenju (Peti- Stantić, 2019). Uz čitalačku pismenost usko se veže pojam *čitanja s razumijevanjem* koje se smatra krunom čitateljske sposobnosti, a pretpostavlja sposobnost čitanja, znanje o značenju pojedinih riječi i njihovih veza i znanje o svijetu (Wolf, 2018). Čitanje s razumijevanjem značajan je prediktor školskih ocjena iz svih predmeta u nižim i višim razredima osnovne škole te direktno doprinosi školskom uspjehu (Bigozzi i sur., 2017).

Motivacija za čitanje knjiga i vrijeme provedeno u čitanju

Za uspjeh u čitanju vrlo važnom pokazuje se i motivacija za čitanje (Guthrie i sur., 1999; Kanonire i sur., 2022). Konkretno, prema modelu uključenosti u čitanje Guthrie i Klauda (2016) motivacija za čitanje potiče češću uključenost u čitanje te je snažno vezana uz čitalačke ishode kao što su čitanje s razumijevanjem, upotreba učinkovitih strategija u čitanju i školski uspjeh. Intrinzični razlozi čitanja nagrađujući su sami po sebi, a podrazumijevaju osjećaj zadovoljstva, užitka i ugone kod čitatelja, dok su ekstrinzični razlozi usmjereni dobivanju izvanjske nagrade i priznanja u vidu pohvale od strane okoline i dobrih ocjena u školi. Temeljem rezultata teorijskih (Wigfield i Guthrie, 1995) te kvantitativnih i kvalitativnih studija (Schiefele i Schaffner, 2016) moguće je zaključiti kako intrinzična motivacija za čitanje obuhvaća aspekte znatiželje i uključenosti u čitanje, dok ekstrinzična motivacija za čitanje podrazumijeva čitanje zbog dobivanja boljih ocjena, natjecanja s drugima i socijalnog priznanja.

Rezultati istraživanja upućuju kako je intrinzična motivacija za čitanje pozitivno povezana s vremenom provedenim u čitanju (Becker i sur., 2010; Wang i Guthrie, 2004). Učenici s većom razinom intrinzične motivacije percipiraju čitanje kao poželjnu aktivnost, čitaju više i češće te time unaprjeđuju svoje vještine čitanja (Becker i sur., 2010). S druge strane, rezultati o povezanosti ekstrinzične motivacije i vremena provedenog u čitanju nisu jednoznačni. Ipak, istovremeno

istraživanje intrinzične i ekstrinzične motivacije pokazuje pozitivnu povezanost intrinzične, a negativnu povezanost ekstrinzične motivacije za čitanje knjiga s vremenom provedenim u njihovom čitanju (Schaffner i sur., 2013; Wang i Guthrie, 2004).

Vrijeme provedeno u čitanju knjiga i školski uspjeh

Vrijeme provedeno u čitanju pokazalo se kao značajan prediktor akademskog uspjeha (Wigfield i Guthrie, 1997). Dosadašnja istraživanja pokazala su povezanost između vremena provedenog u čitanju i različitih pozitivnih akademskih ishoda. Pritom treba napomenuti kako se vrijeme provedeno u čitanju može promatrati s akademskog aspekta koji uključuje čitanje u svrhu pisanja školske zadaće i učenja, te rekreativnog aspekta koji se odnosi na čitanje iz užitka i zadovoljstva (Schiefele i Schaffner, 2016). Neka istraživanja pokazuju da je čitanje akademske i ne-akademske literature povezano sa školskim uspjehom (Baba i Affendi, 2020). Studenti koji redovito čitaju imaju višu razinu konceptualnog i kritičkog mišljenja, i lingvističke fluentnosti. No, neka istraživanja pokazuju kako je upravo rekreativno čitanje u slobodno vrijeme značajnije povezano s čitalačkom kompetencijom učenika (Schiefele i sur., 2012), a time i školskim uspjehom.

Istraživanja o povezanosti vrsta motivacije za čitanje knjiga i količine vremena provedenog u njihovom čitanju i školskog uspjeha u Hrvatskoj su relativno rijetka. U istraživanju koje je provela Polak (2019) na uzorku učenika viših razreda osnovne škole pokazalo je da je čitanje tekstova u tradicionalnom obliku, ali ne i u digitalnom pozitivno povezano i s intrinzičnom, i ekstrinzičnom motivacijom za čitanje, pri čemu je povezanost s intrinzičnom motivacijom bila veća.

Rodne i dobne razlike u motivaciji i vremenu provedenom u čitanju

Brojna istraživanja pokazuju kako djevojčice u slobodno vrijeme čitaju češće negoli dječaci (Baker i Wigfield, 1999; Logan i Johnston, 2010), a navodi se stabilnost ovakvog trenda i u adolescenciji i u odrasloj dobi (Johnson-Smaragdi i Jönsson, 2006). Djevojčice uglavnom imaju razvijeniju intrinzičnu motivaciju za čitanje u odnosu na dječake (Baker i Wigfield, 1999), pokazuju pozitivnije stavove prema čitanju i uživaju u njemu više negoli dječaci (Logan i Johnston, 2010). Rijetka istraživanja izvještavaju o ne postojanju rodni razlika u motivaciji za čitanje (Mucherah i Herendeen, 2013). Rodne razlike u ekstrinzičnoj motivaciji za čitanje nisu toliko konzistentne pa tako neka istraživanja ne pokazuju rodne razlike na većini dimenzija ekstrinzične motivacije (McGeown i sur., 2012; Schiefele i Schaffner, 2016) dok neka izvještavaju o izraženijoj ekstrinzičnoj motivaciji kod dječaka samo u aspektu kompetitivnosti (Stutz i sur., 2016). Baker i Wigfield (1999) pak navode kako djevojčice pokazuju više rezultate na većini dimenzija ekstrinzične motivacije izuzev na dimenziji kompeticije za koju nisu utvrđene rodne razlike. Zabrinjavajući su rezultati studija koje navode kako učenici u višim razredima pokazuju pad motivacije za čitanje (Lau, 2009) i konstantan pad pozitivnih stavova prema čitanju (Kush i Watkins, 1996; McKenna i sur., 1995). Vrlo su rijetka istraživanja u kojima stariji učenici pokazuju veću intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju za čitanje u odnosu na mlađe učenike (Mucherah i Herendeen, 2013). Generalno, akademska intrinzična motivacija i pozitivni stavovi vezani uz školu uglavnom se smanjuju u višim razredima školovanja (Gottfried i sur., 2001; Lepper i sur., 2005).

Na temelju prethodno navedenih teorijskih spoznaja i empirijskih istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1.1. Djevojčice imaju veću intrinzičnu motivaciju za čitanje knjiga u odnosu na dječake.

H1.2. Djevojčice provode više vremena u čitanju knjiga i tijekom školske godine i za vrijeme školskih praznika u odnosu na dječake.

H2.1. Mlađi učenici (5 i 6 razred) imaju veću intrinzičnu i veću ekstrinzičnu motivaciju za čitanje knjiga u odnosu na starije učenike (7 i 8 razred).

H2.2. Mlađi učenici provode više vremena u čitanju knjiga i tijekom školske godine i za vrijeme školskih praznika u odnosu na starije učenike.

H3.1. Dimenzije intrinzične motivacije su značajan pozitivan prediktor vremena provedenog u čitanju knjiga tijekom školske godine i tijekom školskih praznika.

H3.2. Dimenzije ekstrinzične motivacije su značajan negativan prediktor vremena provedenog u čitanju knjiga tijekom školske godine i tijekom školskih praznika.

H4. Učenici koji čitaju knjige na dnevnoj i tjednoj bazi imaju bolji školski uspjeh, te ocjene iz hrvatskog jezika i matematike od učenika koji čitaju mjesečno ili uopće ne čitaju.

Metodologija

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 156 učenika jedne osnovne škole iz Zagreba od čega 43 učenika petog razreda (28%), 36 učenika šestog razreda (23%), 35 učenika sedmog razreda (35%) i 42 učenika osmog razreda osnovne škole (27 %). Dakle, ispitanici su bili automatizirani čitači viših razreda osnovne škole kronološke dobi u rasponu od 11 godina do 15 godina ($M = 12.7$; $SD = 1.14$). Ukupno je bilo 74 (47%) dječaka i 82 (53%) djevojčice.

Mjerni instrument

U istraživanju je korišten Upitnik motivacije za čitanje (eng. *Reading Motivation Questionnaire*, Schiefele i Schaffner, 2016). Ovaj upitnik namijenjen je ispitivanju motivacije za čitanje u slobodno vrijeme kod učenika od 4. razreda osnovne škole.

Upitnik se sastoji od 19 čestica od kojih 8 ispituju intrinzičnu, a 11 čestica ekstrinzičnu motivaciju. U području intrinzične motivacije 5 čestica mjeri dimenziju znatiželje (pr. *Čitam jer tako mogu naučiti nešto novo*) a 3 čestice dimenziju uključenosti (pr. *Čitam jer ponekad mogu zaboraviti sve oko sebe*). U području ekstrinzične motivacije 3 čestice odnose se na ocjene (*Čitam kako bih dobio/la bolje ocjene u školi*), 4 čestice na socijalno priznanje (*Čitam jer znam da moji prijatelj također puno čitaju*), a 4 čestice na dimenziju natjecanja (*Čitam jer mi je važno razumjeti stvari bolje negoli drugi učenici*). Učenici su tvrdnje procjenjivali na skali od četiri stupnja (1 – uopće se ne slažem, do 4 – u potpunosti se slažem). Ukupni rezultat na svakoj subskali računa se kao aritmetička sredina odgovora na česticama pojedine subskale pri čemu viši rezultat označava veću izraženost pojedine dimenzije intrinzične odnosno ekstrinzične motivacije.

Dvije čestice upitnika mjere učestalost čitanja knjiga u slobodno vrijeme tijekom školske godine i učestalost čitanja knjiga za vrijeme školskih praznika. Učenici su svoje odgovore davali na skali od četiri stupnja (1-nikada ili skoro nikada, 2-jedan put mjesečno, 3-jedan put tjedno, 4-skoro svaki dan). Viši rezultat označava češće čitanje knjiga u slobodno vrijeme tijekom školske godine i za vrijeme školskih praznika.

Postupak

Za istraživanje je dobiveno odobrenje Etičkog povjerenstva Učiteljskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

U istraživanju su sudjelovali oni učenici čiji su roditelji dali pismeni pristanak. Prikupljanje podataka odvijalo se grupno za vrijeme sata razredne zajednice, a uz prisutnost stručnog suradnika škole i razrednika koji su učenicima razjasnili što se od njih očekuje. Učenici su dobili kratku pisanu uputu da procijene zašto i koliko čitaju knjige u slobodno vrijeme (kad nisu u školi i ne rade ništa vezano uz školske obveze). Upitnike su ispunjavali anonimno, a mogli su u svakom trenutku odustati od ispitivanja.

Rezultati

Vrijednosti asimetričnosti i spljoštenosti svih varijabli uključenih u istraživanje bili su unutar granica prihvatljivosti pa su za analizu podataka korištene parametrijske statističke metode. Podaci su obrađeni u statističkom paketu IBM SPSS 26.

Deskriptivni pokazatelji varijabli prikazani su u Tablici 1. Iz Tablice je vidljivo kako učenici postižu vrlo dobar uspjeh pri čemu su ocjene iz hrvatskog jezika i matematike u prosjeku vrlo dobre, premda je prosječna ocjena iz matematike statistički značajno niža u odnosu na prosječnu ocjenu iz hrvatskog jezika ($t=4.215$; $p<.001$).

Učenici iznadprosječno procjenjuju motive čitanja zbog znatiželje, ocjena i uključenosti, a ispodprosječno motive čitanja zbog socijalnog priznanja i natjecanja. Analiza varijance s ponovljenim mjerenjima pokazala je da se sve procjene navedenih dimenzija motivacije statistički značajno međusobno razlikuju ($F=89.84$; $p<.001$).

Naposljetku, učenici izvještavaju da rijetko čitaju knjige i tijekom školske godine i u vrijeme školskih praznika (jednom mjesečno).

Tablica 1

Deskriptivni pokazatelji varijabli korištenih u istraživanju ($N = 156$)

Varijable istraživanja	<i>M</i>	<i>SD</i>	Teorijski raspon	Min	Max	Asimetričnost	Spljoštenost
Opći uspjeh	4.4	0.61	1-5	3	5	-.49	-.62
Ocjena iz hrvatskog jezika	4.09	0.83	1-5	2	5	-.23	-1.32
Ocjena iz matematike	3.84	0.94	1-5	2	5	-.19	-1.03
Intrinzična motivacija-uključenost	2.40	0.88	1-4	1	4	.12	-1.1
Intrinzična motivacija-znatiželja	2.87	.82	1-4	1	4	-.61	-.53
Ekstrinzična motivacija-ocjene	2.71	0.87	1-4	1	4	-.32	-.86

Ekstrinzična motivacija- socijalno priznanje	1.93	.71	1-4	1	4	.46	-.75
Ekstrinzična motivacija- natjecanje	1.78	.77	1-4	1	4	.97	.29
Vrijeme provedeno u čitanju knjiga tijekom školske godine	2.09	1.03	1-4	1	4	.52	-.92
Vrijeme provedeno u čitanju knjiga tijekom školskih praznika	1.88	1.11	1-4	1	4	.87	-.72

Iz Tablice 2 vidljivo je da najveći broj učenika uopće ne čita knjige ili ih čita samo jednom mjesečno (67.3% tijekom godine i 72.4% tijekom školskih praznika). Skoro svaki dan ili jednom tjedno čita 32.7% učenika tijekom godine i 27.6% tijekom školskih praznika.

Tablica 2

Prikaz distribucije frekvencija rezultata za varijable vremena provedenog u čitanju knjiga u slobodno vrijeme i za vrijeme školskih praznika (N=156)

Koliko često čitaš knjige u slobodno vrijeme tijekom školske godine			Koliko često čitaš knjige za vrijeme školskih praznika	
	frekvencija	postotak	frekvencija	postotak
nikad/gotovo nikad	56	35.9 %	83	53.2 %
jednom mjesečno	49	31.4 %	30	19.2 %
jednom tjedno	31	19.9 %	21	13.5 %
skoro svaki dan	20	12.8 %	22	14.1 %
ukupno	156	100%	156	100%

Tablica 3

Korelacije među ispitivanim varijablama (N=154)

Varijabla is traživana	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----

1. Dob	-.19*	-.28**	-.11	-.22**	-.07	-.15	-.28**	-.25**	-.39**	-.24**
2. Opći uspjeh		.70**	.71**	.19*	.17*	.06	.02	.00	-.07	.06
3. Ocjena Hrvatski jezik		-	.67**	.20*	.17*	.02	-.03	.03	.00	.07
4. Ocjena Matema tika			-	.16	.17*	-.01	-.03	.02	-.09	.07
5. Vrijeme provede no u čitanju tijekom godine				-	.69**	.68**	.46**	.19*	.24**	.19*
6. Vrijeme provede no u čitanju tijekom školskih praznik a					-	.63**	.35**	.05	.03	.10
7. Intrinzič na motivac ija- Uključe nost						-	.59**	.22**	.32**	.18*
8. Intrinzič na motivac ija- Znatižel ja							-	.58**	.49**	.34**
9. Ekstrinz ična motivac ija- Ocjene								-	.58**	.38**

10. Ekstrinzična motivacija- Socijalno priznanje									-	.54**
11. Ekstrinzična motivacija- Natjecanje										-

Napomena. *p < 0.05 , ** p < 0.01

Rodne i dobne razlike u motivaciji i vremenu provedenom u čitanju knjiga

Iz Tablice 4 vidljivo je da djevojčice imaju statistički značajno veće rezultate za varijablu uključenosti kao dimenziji intrinzične motivacije, dok za varijablu znatiželje nema značajne razlike. Kad je u pitanju ekstrinzična motivacija djevojčice su statistički značajno više motivirane čitanjem

zbog ocjene, dok za ostale varijable ekstrinzične motivacije nema razlike. Ovi rezultati samo djelomično potvrđuju hipotezu 1.1 da će djevojčice imati veću intrinzičnu motivaciju nego dječaci. Također, djevojčice više vremena provode u čitanju knjiga i tijekom školske godine, kao i tijekom praznika, čime je u potpunosti potvrđena hipoteza 1.2.

Tablica 4

Razlike u ispitivanim varijablama između dječaka (N=74) i djevojčica (82)

Varijable	Djevojčice		Dječaci		t	
	M	SD	M	SD		
Intrinzična motivacija- Uključenost	2.65	.85	2.13	.84	3.86*	
Intrinzična motivacija- Znatizelja	2.98	.83	2.74	.80	1.84	
Ekstrinzična motivacija- Ocjene	2.88	.86	2.52	.86	2.59*	
Ekstrinzična motivacija - Socijalno priznanje	2.01	.74	1.84	.66	1.51	
Ekstrinzična motivacija- Natjecanje	1.81	.83	1.76	.69	.41	
Vrijeme provedeno u čitanju knjiga tijekom školske godine	2.26	1.1	1.92	.95	2.06*	
Vrijeme provedeno u čitanju knjiga tijekom školskih praznika	2.17	1.25	1.57	.83	3.52**	

Napomena: *p < 0.05 , ** p < 0.01

Iz Tablice 5 vidljivo je da učenici nižih razreda postižu statistički značajno veće rezultate na svim dimenzijama intrinzične i ekstrinzične motivacije što u potpunosti potvrđuje hipotezu 2.1. Mlađi učenici također značajno više vremena provode u čitanju knjiga u slobodno vrijeme tijekom školske godine dok razlika u vremenu provedenom u čitanju tijekom praznika nije statistički

značajna, čime je hipoteza 2.2. djelomično potvrđena.

Tablica 5

Razlike između mlađih (N= 79) i starijih učenika (N=77) u ispitivanim varijablama

	Niži razred		Viši razred			
Varijable	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	
Intrinzična motivacija- Uključenost	2.59	.80	2.21	.93	2.74*	
Intrinzična motivacija- Znatiželja	3.17	.67	2.55	.85	5.11*	
Ekstrinzična motivacija- Ocjene	3.02	.73	2.4	.90	4.76**	
Ekstrinzična motivacija - Socijalno priznanje	2.22	.69	1.65	.61	5.31**	
Ekstrinzična motivacija- Natjecanje	2.21	.87	1.58	.58	3.53**	
Vrijeme provedeno u čitanju knjiga tijekom školske godine	2.42	1.03	1.77	.93	4.14**	
Vrijeme provedeno u čitanju knjiga tijekom školskih praznika	2.04	1.1	1.73	1.09	1.76	

Napomena: *p < 0,05 , ** p < 0,01

Korelacije između dobi i ispitivanih varijabli prikazane u Tablici 3 ukazuju na slične rezultate. Postoji negativna povezanost između dobi i svih dimenzija motivacije (osim uključenosti). Što su učenici stariji to imaju manje izraženu i intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju. Također, stariji učenici manje vremena provode u čitanju tijekom školske godine, ali ne i tijekom školskih praznika.

Vrsta motivacije za čitanje knjiga i vrijeme provedeno u njihovom čitanju

Nakon kontrole roda i dobi učenika, dimenzije intrinzične i ekstrinzične motivacije objašnjavaju 49% varijance vremena provedenog u čitanju knjiga tijekom godine. Pritom je jedini značajan pozitivni prediktor dimenzija uključenosti u čitanje što djelomično potvrđuje hipotezu 3.1. Kad je u pitanju vrijeme provedeno u čitanju za vrijeme školskih praznika dimenzije intrinzične i ekstrinzične motivacije objašnjavaju 46% varijance. Pritom je značajan pozitivni prediktor uključenost, a negativni socijalno priznanje što djelomično potvrđuje hipotezu 3.2.

Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza za kriterije vrijeme provedeno u čitanju tijekom školske godine i vrijeme provedeno u čitanju tijekom školskih praznika ($N=154$)

Napomena. β standardizirani beta koeficijenti; * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$.

Kako bi se provjerila razlika u školskom uspjehu te ocjenama iz hrvatskog jezika i matematike između učenika koji različito vrijeme provode u čitanju knjiga, provedena je jednosmjerna analiza varijance, posebno za čitanje tijekom školske godine, posebno za vrijeme školskih praznika.

Značajne razlike dobivene su samo za čitanje tijekom školske godine za ocjenu iz hrvatskog jezika, ali je veličine efekta bila niska. Rezultati post-hoc Tukey testa pokazali su da učenici koji čitaju na dnevnoj ili tjednoj bazi imaju značajno bolje ocjene iz hrvatskog jezika od onih koji ne čitaju nikad ili gotovo nikad ($p=.03$). Rezultati su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7

Vrijeme provedeno u čitanju tijekom školske godine

	Nikad/gotovo nikad		Jednom mjesečno		Jednom tjedno ili svaki dan			
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	η^2
Opći uspjeh	4.30	0.57	4.37	0.60	4.55	0.64	2.33	.10
Hrvatski jezik	3.89	0.85	4.08	0.79	4.29	0.81	3.24*	.04
Matematika	3.68	0.99	3.80	0.89	4.06	0.90	2.30	.19

* $p < 0.05$

Analiza koeficijenta korelacije u Tablici 3. pokazala je da postoji niska ali značajna povezanost vremena provedenog u čitanju i tijekom godine i tijekom školskih praznika s ocjenama iz hrvatskog i matematike. Dakle, učenici koji više čitaju imaju nešto bolji uspjeh, ali ta tendencija je slabo izražena.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos intrinzične i ekstrinzične motivacije za čitanje knjiga, vremena provedenog u njihovom čitanju i školskog uspjeha kod učenika viših razreda osnovne škole, kao i rodne i dobne razlike u ispitivanim varijablama. Očekivalo se da djevojčice imaju veću intrinzičnu motivaciju za čitanje i provode više vremena u čitanju, te da mlađi učenici imaju veću i intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju i provode više vremena u čitanju nego stariji učenici. Pretpostavljeno je da su dimenzije intrinzične motivacije značajni pozitivni prediktori, a dimenzije ekstrinzične motivacije značajni negativni prediktori vremena provedenog u čitanju knjiga, te da je to vrijeme pozitivno povezano sa školskim uspjehom.

Rodne i dobne razlike

Djevojčice u ovom istraživanju imaju statistički značajno izraženiju intrinzičnu motivaciju za čitanje u dimenziji uključenosti. Ovo je u skladu s rezultatima istraživanja koja upućuju na izraženiju intrinzičnu motivaciju kod djevojčica u odnosu na dječake (Baker i Wigfield, 1999; Logan i Johnston, 2010). No, djevojčice također pokazuju i veću ekstrinzičnu motivaciju za čitanje knjiga u dimenziji čitanja zbog boljih ocjena. Dobiveni rezultati mogu se promatrati u kontekstu veće razine akademske motivacije koja je prisutna kod djevojčica u odnosu na dječake i to u dimenzijama ciljnih orijentacija usmjerenih na zadatak i zalaganje (Koludrović i sur., 2013). Razvijenija intrinzična motivacija za čitanje rezultira češćim uključivanjem u aktivnost čitanja (Johnson-Smaragdi i

Jönsson, 2006), što se pokazalo i u ovom istraživanju pa tako djevojčice značajno više vremena provode u čitanju knjiga i tijekom godine i tijekom školskih praznika u odnosu na dječake. Rezultati su pokazali i kako mlađi učenici imaju izraženiju intrinzičnu motivaciju (dimenzija uključenosti) i ekstrinzičnu motivaciju (dimenzija ocjena). Oni također češće od starijih učenika čitaju knjige tijekom školske godine. Dobivene niže vrijednosti intrinzične kao i ekstrinzične motivacije kod starijih učenika mogle bi se objasniti u kontekstu univerzalnog trenda pada i intrinzične i ekstrinzične motivacije tijekom osnovne škole (Lau, 2009). Naime, izraženiji optimistični stav u nižim razredima školovanja, sazrijevanjem i realnom procjenom vlastitih sposobnosti uglavnom slabi u višim razredima, moguće i pod utjecajem konteksta školskog okruženja koji je pretežito orijentiran na ocjene. U skladu s navedenim brojne studije izvještavaju o padu svih motivacijskih aspekata u višim razredima školovanja (Gottfried i sur., 2001; Lepper i sur., 2005).

Vrsta motivacije, vrijeme provedeno u čitanju i školski uspjeh

Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazuju kako dimenzije intrinzične i ekstrinzične motivacije objašnjavaju značajan postotak ukupne varijance čitanja tijekom školske godine i za vrijeme školskih praznika. Kad je u pitanju intrinzična motivacija, dimenzija uključenosti pokazala se kao jedini pozitivni prediktor čitanja knjiga tijekom školske godine i u vrijeme školskih praznika. Intrinzično motivirani učenici više vremena provode u čitanju što je u skladu s navodima istraživača koji izvještavaju o povećanju vremena provedenog u čitanju pod utjecajem intrinzične motivacije za čitanje (Guthrie i sur., 1999; Wang i Guthrie, 2004). Intrinzično motivirani učenici percipiraju čitanje kao poželjnu aktivnost, čitaju više i češće (Becker i sur., 2010). Važno je napomenuti kako se intrinzična, ali ne i ekstrinzična motivacija povezuje s čitanjem iz užitka (Wang i Guthrie, 2004).

Jedina ekstrinzična dimenzija motivacije koja pokazuje doprinos, i to negativan, vremenu provedenom u čitanju za vrijeme školskih praznika, ali ne i tijekom školske godine je dimenzija socijalnog priznanja. Istraživanje Ilišin (2003) je pokazalo kako je čitanje knjiga znatno manje zastupljeno među učenicima u Hrvatskoj od 5. do 8. razreda u odnosu na gledanje televizije, slušanje radija te igranje kompjutorskih igara. Imajući u vidu intenzivne promjene u tehnološkim tekovinama suvremenog društva, nije neutemeljeno tvrditi kako današnja digitalizacija i raširenost društvenih medija te računalnih igara među mladima na svojevrsan način diktiraju trend socijalno poželjnog provođenje vremena u kojem je sve manje atraktivno čitati knjige. Wigfield i Guthrie (1997) također upućuju na važnost utjecaja vršnjaka u objašnjavanju ukupne motivacije za čitanje.

Kad je u pitanju vrijeme provedeno u čitanju knjiga pokazalo se da učenici koji čitaju na tjednoj ili dnevnoj bazi tijekom školske godine postižu bolji uspjeh iz hrvatskog jezika. To je donekle i za očekivati jer se čitanje u slobodno vrijeme povezuje s povećanim rječnikom i većom čitalačkom kompetencijom, što se možda u osnovnoj školi najviše veže uz nastavu hrvatskog jezika.

Prema našim spoznajama, ovo je prvo istraživanje u Hrvatskoj o povezanosti intrinzične i ekstrinzične motivacije za čitanje knjiga učenika osnovne škole, vremena provedenog u njihovom čitanju kao i povezanosti tog vremena sa školskim uspjehom. Međutim, treba napomenuti da je istraživanje provedeno na razmjerno manjem broju učenika u samo jednoj školi, što ograničava mogućnost generalizacije rezultata. Također, istraživanje je korelacijskog tipa i ne omogućava zaključke o uzročno-posljedičnoj vezi ispitanih varijabli. Učenici su sami procjenjivali učestalost čitanja knjiga, no pouzdaniji podaci bi se mogli dobiti korištenjem metode dnevnika te procjenama roditelja. Buduća istraživanja trebala bi uključiti uzorke učenika iz više škola, različite metode mjerenja vremena provedenog u čitanju, kao i ulogu sadržaja knjiga koje učenici čitaju. Neovisno o navedenim nedostacima, dobiveni rezultati su značajni za bolje razumijevanje odnosa motivacije za

čitanje, vremena provedenog u čitanju i školskog uspjeha kod učenika osnovne škole.

Literatura

- Baba, J. i Affendi, F.R. (2020). Reading habit and students' attitudes towards reading: A study of students in the Faculty of education UiTM Puncak Alam. *Asian Journal of University Education*, 16(1), 109. <https://doi.org/10.24191/ajue.v16i1.8988>
- Baker, L. i Wigfield, A. (1999). Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading Research Quarterly*, 34(4), 452-477. <https://doi.org/10.1598/RRQ.34.4.4>
- Becker, M., McElvany, N. i Kortenbruck, M. (2010). Intrinsic and extrinsic reading motivation as predictors of reading literacy: A longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 102(4), 773-785. <https://doi.org/10.1037/a0020084>
- Bigozzi, L., Tarchi, C., Vagnoli, L., Valente, E. i Pinto, G. (2017). Reading fluency as a predictor of school outcomes across grades 4-9. *Frontiers in Psychology*, 8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00200>
- Gottfried, A. E., Fleming, J. S. i Gottfried, A. W. (2001). Continuity of academic intrinsic motivation from childhood through late adolescence: A longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 93(1), 3-13. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.93.1.3>
- Guthrie, J. T. i Klauda, S. L. (2016). Engagement and motivational processes in reading. In P. Afflerbach (Ed.), *Handbook of individual differences in reading: Reader, text, and context* (str. 41-53). Routledge.
- Guthrie, J. T., Wigfield, A., Metsala, J. L. i Cox, K. E. (1999). Motivational and cognitive predictors of text comprehension and reading amount. *Scientific Studies of Reading*, 3(3), 231-256. https://doi.org/10.1207/s1532799xssr0303_3
- Ilišin, V. (2003). Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. *Medijska istraživanja*, 9 (2), 9-34. <https://hrcak.srce.hr/23306>
- Johnsson-Smaragdi, U. i Jönsson, A. (2006). Book reading in leisure time: long-term changes in young peoples' book reading habits. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50(5), 519-540. <https://doi.org/10.1080/00313830600953600>
- Kanonire, T., Lubenko, J. i Kuzmina, Y. (2022). The effects of intrinsic and extrinsic reading motivation on reading performance in elementary school. *Journal of Research in Childhood Education*, 36(1), 1-13. <https://doi.org/10.1080/02568543.2020.1822961>
- Koludrović, M. i Ercegovac, I. R. (2103). Motivacija i školski uspjeh: dobne i spolne razlike u ciljnim orijentacijama. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 154(4), 493-509. <https://hrcak.srce.hr/138817>
- Kush, J. C. i Watkins, M. W. (1996). Long-term stability of children's attitudes toward reading. *The Journal of Educational Research*, 89(5), 315-319. <https://doi.org/10.1080/00220671.1996.9941333>
- Lau, K. (2009). Reading motivation, perceptions of reading instruction and reading amount: A comparison of junior and senior secondary students in Hong Kong. *Journal of Research in Reading*, 32(4), 366-382. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2009.01400.x>
- Lepper, M. R., Corpus, J. H. i Iyengar, S. S. (2005). Intrinsic and extrinsic motivational orientations in the classroom: age differences and academic correlates. *Journal of Educational Psychology*, 97(2), 184-196. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.97.2.184>
- Logan, S. i Johnston, R. (2010). Investigating gender differences in reading. *Educational Review*, 62 (2), 175-187. <https://doi.org/10.1080/00131911003637006>

- McGeown, S., Goodwin, H., Henderson, N. i Wright, P. (2012). Gender differences in reading motivation: Does sex or gender identity provide a better account? *Journal of Research in Reading*, 35(3), 328–336. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2010.01481.x>
- McKenna, M. C., Kear, D. J. i Ellsworth, R. A. (1995). Children's attitudes toward reading: a national survey. *Reading Research Quarterly*, 30(4), 934. <https://doi.org/10.2307/748205>
- Mucherah, W. i Herendeen, A. (2013). Motivation for reading and upper primary school students' academic achievement in reading in Kenya. *Reading Psychology*, 34(6), 569–593. <https://doi.org/10.1080/02702711.2012.664249>
- OECD (2010). *The high cost of low educational performance: the long-run economic impact of improving PISA outcomes*. <https://doi.org/10.1787/9789264077485-en>
- Peti-Stantić A. (2019). *Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitalačke sposobnosti*. Ljevak.
- Polak, P.(2019). *Motivacija za čitanje i navike čitanja dječaka i djevojčica u ranoj adolescenciji*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Schaffner, E., Schiefele, U. i Ulferts, H. (2013). Reading amount as a mediator of the effects of intrinsic and extrinsic reading motivation on reading comprehension. *Reading Research Quarterly*, 48(4), 369–385. <https://doi.org/10.1002/rrq.52>
- Schiefele, U. i Schaffner, E. (2016). Factorial and construct validity of a new instrument for the assessment of reading motivation. *Reading Research Quarterly*, 51(2), 221–237. <https://doi.org/10.1002/rrq.134>
- Schiefele, U., Schaffner, E., Möller, J. i Wigfield, A. (2012). Dimensions of reading motivation and their relation to reading behavior and competence. *Reading Research Quarterly*, 47(4), 427–463. <https://doi.org/10.1002/RRQ.030>
- Stanić, S. i Jelača, L. (2017). Društveni kontekst čitanja i knjige: mišljenja i stavovi učenika. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 66 (2), 180-199. <https://hrcak.srce.hr/187030>
- Stutz, F., Schaffner, E. i Schiefele, U. (2016). Relations among reading motivation, reading amount, and reading comprehension in the early elementary grades. *Learning and Individual Differences*, 45, 101–113. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2015.11.022>
- Wang, J. H.Y. i Guthrie, J. T. (2004). Modeling the effects of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, and past reading achievement on text comprehension between U.S. and Chinese students. *Reading Research Quarterly*, 39(2), 162–186. <https://doi.org/10.1598/RRQ.39.2.2>
- Wigfield, A. i Guthrie, J. T. (1995). *Dimensions of children's motivations for reading: an initial study*. University of Maryland College Park, Reading Research Report, (34)2-25. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED384010.pdf>
- Wigfield, A. i Guthrie, J. T. (1997). Relations of children's motivation for reading to the amount and breadth of their reading. *Journal of Educational Psychology*, 89 (3),420-432. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.89.3.420>
- Wolf, M. (2019). *Čitatelju, vrati se kući. Čitateljski mozak u digitalnom svijetu*. Ljevak.

**Teaching (Today for) Tomorrow:
Bridging the Gap between the Classroom and
Reality**

3rd International Scientific and Art Conference
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb in
cooperation with the Croatian Academy of Sciences and
Arts

The relationship between extrinsic and intrinsic motivation for reading books, time spent reading, and academic achievement of students in upper grades of elementary school

Abstract

Reading books is generally associated with deep reading, which in turn leads to higher academic achievement. Therefore, the aim of this research was to examine the relationship between intrinsic and extrinsic motivation for reading books, the time spent reading them, and the academic achievement of elementary school students. Gender and age differences in motivation and time spent reading were also examined. Sample consisted of 156 students from 5th to 8th grade. To measure intrinsic and extrinsic motivation, the Reading Motivation Questionnaire (Schiefele and Schaffner, 2016) was used, which measures curiosity and engagement as intrinsic factors, and competition, grades and social recognition as extrinsic factors. Data on the average time per week spent reading books during the school year and holidays, as well as grades in Croatian language, mathematics and general school success were also collected. The results showed that girls are more motivated for reading books due to the engagement in reading and desire for getting better grades, and spend more time reading. Younger students achieve higher results on all factors of both intrinsic and extrinsic motivation, and spend more time reading books during the school year but not during holidays. The results of hierarchical regression analyzes showed that the intrinsic factor of engagement in reading is the only significant predictor of time spent reading books during the holidays, and social recognition as an extrinsic factor is the only significant predictor of time spent reading books during the school year. The students who read on a daily and weekly basis had the best grades in the Croatian language. Thus, research indicates the importance of encouraging both types of motivation for reading books.

Key words:

deep reading; surface reading; free time

Revizija #5

Stvoreno 3 svibnja 2025 11:38:41 od Martina Gajšek

Ažurirano 27 svibnja 2025 07:44:21 od Martina Gajšek